ARCHIZOOM 04

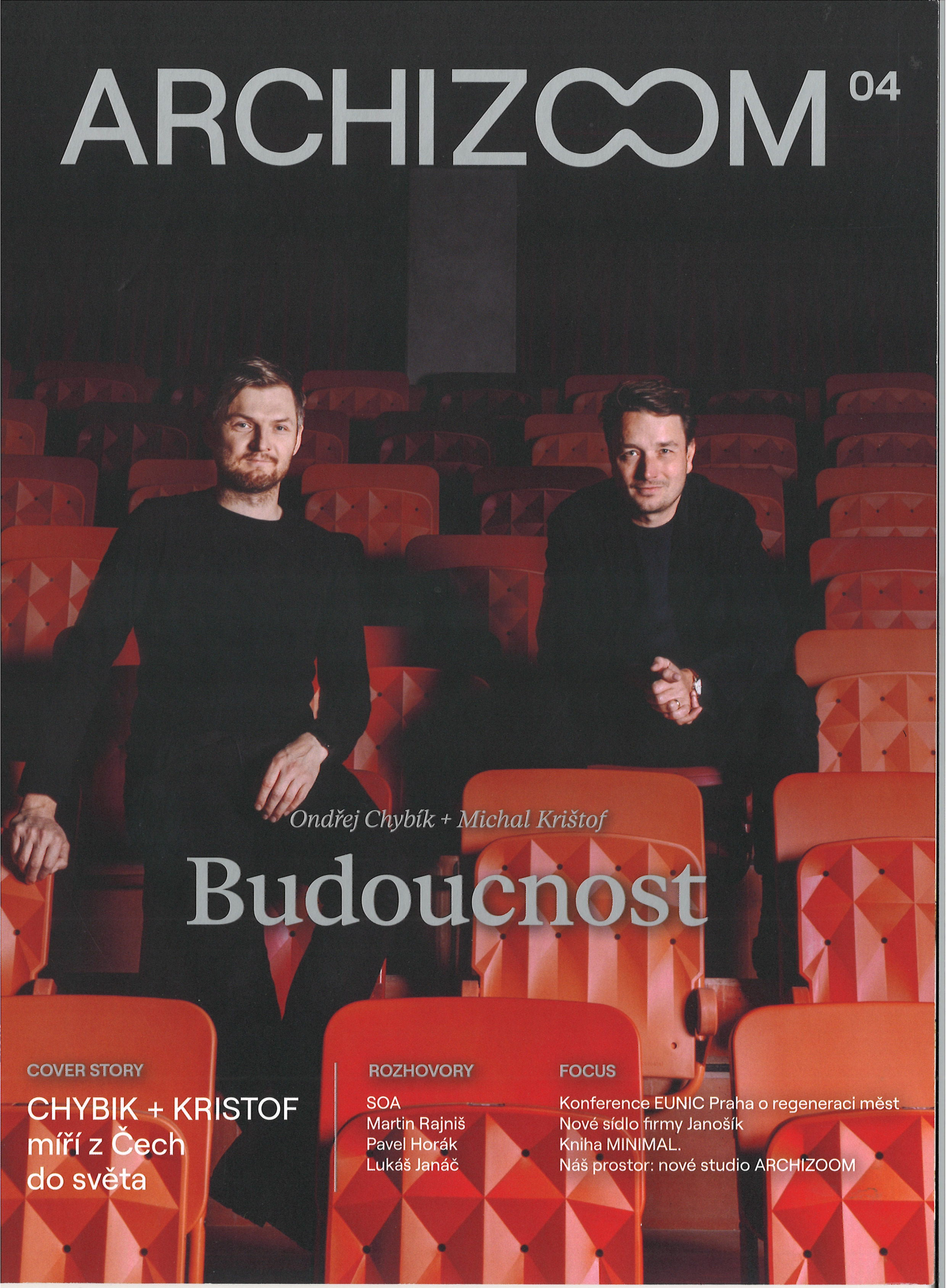

Ondřej Chybík + Michal Krištof

Budoucnost

COVER STORY

CHYBIK + KRISTOF míří z Čech do světa

ROZHOVORY

SOA
Martin Rajniš
Pavel Horák
Lukáš Janáč

FOCUS

Konference EUNIC Praha o regeneraci měst
Nové sídlo firmy Janošík
Kniha MINIMAL.
Náš prostor: nové studio ARCHIZOOM

Text **Klára Čikarová**
Foto **archiv ateliéru Huť architektury**

ARCHITEKTURA MUSÍ BÝT MAGICKÁ

Martin Rajniš

← Nejen dřevo. Právě se dokončuje stavba kamenného domu, který Martin Rajniš navrhl pro soukromého investora v Chorvatsku, foto: Archiv HAMR

→ Vzducholoď Gulliver v Centru současného umění DOX v Praze, foto: Aleš Jungman

Nesnáší větu „To nejde!“ a k architektuře, která vzniká v současné době, je převážně kritický. Za život udělal odhadem dva a půl tisíce skic, postavil dvě stě padesát domů a nápady mu i v jeho dvaaosmdesáti letech stále „padají z nebe“ i několikrát za den. „Napodobovat není cesta,“ říká čerstvý nositel Grand Prix Architektů – Národní ceny za architekturu za celoživotní dílo Martin Rajniš.

V úvodu monografie, která vám vyšla v roce 2022 v nakladatelství Kant, píšete, že architektura je v krizi. Proč?

M Je, zvláště v Čechách, kde je k mé lítosti dobré architektury hodně málo. Místo ní tu máme spíše takové nazdobeninky, které si říkají dobrá architektura. Problémem současné architektury je, že tu převládá inženýrské a panelácké přemýšlení. To rovnou můžeme začít stavět jen nějaké pevnosti, jednu jako druhou – protože celá zeměkoule je v krizi, kam plácnete na mapě, tam je válka. U nás je jen pár dobrých architektů, kteří v žádné krizi nejsou, a ti se dají spočítat na prstech jedné ruky. A pak je dvacet sedm tisíc těch, kteří kvalitní architekturu neumějí. A ti se neustále někam rvou a předvádějí hnusné projekty. Přál bych si, aby dav architektů, jehož vycvičení stálo hezkých pár miliard, už konečně předvedl dobrou architekturu. Když jsem učil na Umprumu, bylo devadesát procent vyhozených studentů z mého ateliéru. Po dlouhých diskusích jsme našli společnou řeč a teď jsou z nich ta největší esa, která staví v Pacifiku, Spojených státech, v Kanadě, v Japonsku.... Prťavé, politicky zašpiněné Česko už dnes není sídlem kvalitní světové architektury, jako bylo třeba za první republiky.

Čím to podle vás je?

M V Čechách převládá tragický pohled na spoustu věcí, nejen na architekturu. Projevuje se tak, že lidi říkají: „To nejde!“. To když mi někdo v byru řekne, tak má pět minut na to, aby vypadl. To já nesnáším. Kdybych řekl v Americe šéfovi, že něco nejde, tak bych hned narazil – platí mě přece za to, abych objevil, jak to jde. Když něco nakreslím a slyším, že takhle se to udělat nedá, protože na to neseženeme výrobce, jsou to jen kecy. Z Kanady, Ameriky, Německa, Francie, Itálie a dalších zemí jsem vycvičený, co to znamená dělat architekturu. Ti, kdo něco umí, už jsou dávno venku, i když je to v cizině o dost těžší než v Čechách, protože je tam drsná konkurence. A proto je u nás architektura, s několika málo výjimkami, horší, vše se tu jen kopíruje. A to je bezcenné. Je to jako prohlížet si s mladou slečnou pornočasopis místo toho, abyste si spolu užili.

Kdy naposledy tady podle vás někdo předvedl dobrou architekturu?

M Mám takzvaně ulpívavou paměť, a když mi někdo ukáže něco, co se mi líbí, tak to nasaju do mozku moc silně a pak mám tendenci to napodobovat. Takže se závodů

↑ Kinetický pavilon na zámku Radíč, realizace 2024, foto: Aleš Jungman

líbí–nelíbí moc nezúčastňuju, protože je to nebezpečné. Než abych listoval v časopisech a inspiroval se u jiných, radši si vymýšlím věci sám. Je tu řada architektů, které vyloženě nesnáším, ale ty nebudu jmenovat. A kdybych měl jmenovat ty, které rád mám, bude to dlouhý seznam. Mám rád kluky ze svého byra a z bývalé kanceláře, třeba Jaroslava Zimu a Tomáše Prouzu (D3A, pozn. red.) – ti jsou velmi šikovní, teď dělají letiště. I další kanceláře, k jejichž vzniku jsem přispěl – a mám ty kluky a holky moc rád –, jsou velmi úspěšné a dělají spoustu baráků. Hotely v jižním Pacifiku a tak dále. Zvolna se po světě začínají rozmnožovat baráky podobné těm, jaké děláme my. Napodobovat ale není cesta, jen ať si každý vymyslí vlastní. Studenty, kteří napodobovali, jsem vyhazoval z Umprumu, a ti, kdo můj teror vydrželi, jsou teď slavnými architekty.

Propisuje se do architektury současná nálada ve společnosti?

M Ano, a v Čechách je bohužel vidět, jak. Tisíce staveb vznikají tak, že si někdo vezme katalog, nalistuje v něm a řekne, že tenhle nebo tenhle barák chce. To jsou ale stavby k ničemu. Když jako architekt uděláte od jednoho plánu pár set úplně totožných realizací, jako to dělají třeba Číňani, tak to můžete rovnou začít dělat vojenská letadla. To není architektura. Většina českých architektů – nemluvě o těch, kdo staví paneláky – udělá tak pět rozdílných baráků za život. Nemluvím totiž o tom, když dělají jeden barák, který do zblbnutí opakují. Já jsem udělal dva a půl tisíce skic a mám postavených dvě stě padesát baráků. Dělám už šedesát let až deset různých baráků za rok.

Odkud k vám přichází nejvíce inspirace?

M Z nebe. Dobrý barák vzniká tak, že vidíte, jak z nebe letí božská jiskra a spadne těsně vedle vás. Prohlédnete si ji a pak ten barák uděláte. K tomu je ale potřeba mít uspořádaný mozek, který myslí ve třech dimenzích. A taky nejdřív musíte několikrát objet svět, přejet několik oceánů, navštívit víc než stovku zemí a strávit roky v džunglích. Všechno tohle se nahromadí a pak vám chodí třeba i několik takových jisker za den. I ve dvaaosmdesáti můžu dělat velké projekty! Jsem demonstrací síly proti penzím – ty by architektům měli sebrat, protože můžou pracovat pořád. Šestnáct let mě učili architekturu a patnáct let jsem musel násilně zapomínat všechno, co mě naučili, protože to byly většinou nesmysly.

Proč?

M Protože jsou dva pohledy na architekturu. Jeden je inženýrský a druhý je magický. Architektura musí být magická, protože jen tak vám pohne podvědomím. Když vidím pořádný barokní kostel, tak mám od přírody radost. To je magie. Tehdy neřešili žádné topenáře, prostě se v kostele netopilo. I já si na své dvě stě dvacet let staré chalupě topím, jak zrovna chci – stejně jako v osmnáctém století. Inženýři jsou většinou jen předčítači tabulek a norem a hodnotí projekt podle toho, jestli se s nimi shoduje. Ale magický pohled na architekturu považuju za klíč k tomu, aby lidi byli šťastní.

Co pro vás v architektuře znamená slovo „udržitelnost“?

M To jsou lehce přiblblé kecy, kterých si nevšímám. Jakou co zanechává uhlíkovou stopu, je inženýrský výmysl, který naschvál pojmenovali dostatečně nejasně, aby s ním mohli manipulovat. Podívejte se, jaké domy dělají Japonci. Byl jsem v Japonsku pětkrát a sleduju, jak jejich staré dřevěné baráky mohou existovat v daleko drsnějším podnebí, než je u nás. Ty nejstarší z nich mají jedenáct set let! Stačí to už na to, aby někdo řekl, že je to udržitelné?

Vidíte ve dřevě budoucnost architektury?

M Nezužoval bych to jen na dřevo, i já některé věci dělám z betonu a dalších materiálů. A jestli je budoucností architektury? Pro to existuje řada signálů. I u nás se začínají dostávat architektonické ceny za dřevěné domy, což je dobré znamení – jen my jich máme dvanáct… Máme mezinárodní cenu za udržitelný rozvoj, jediní na východ od Krušných hor. Naše kancelář táhne Česko zpátky na světovou mapu architektury, kde jsme byli za první republiky. Před čtyřiceti lety, když jsem začal se dřevem dělat, se přitom dřevěné obytné stavbě říkalo „finská chatka“ a mělo to lehce hanlivý nádech. A to už dávno neplatí. I nejbohatší miliardáři si nechávají stavět dřevěné domy, zejména na západním pobřeží Kanady a Spojených států. A najednou se začaly vyskytovat i v Čechách. I tady něco vydrží, když se udělají dobře. Když jsem dělal Gulliver do DOX, ptal se mě Leoš Válka, za jak dlouho to dřevo shnije a rozpadne se. Říkal jsem mu, že vydrží alespoň sto let. A pláštěnka, kterou má nad sebou, mu klidně ještě dalších dvě stě let přidá, když se jednou za padesát let převlékne.

„Jsou dva pohledy na architekturu, jeden je inženýrský a druhý magický. Architektura musí být magická, protože jen tak vám pohne podvědomím.“

Jezdíte stále čerpat inspiraci do zahraničí?

M Já jsem byl ve sto šedesáti zemích světa, teď je mi dvaaosmdesát a občas mě neuvěřitelně bolí nohy. A nemám dostatečný impuls k tomu, abych jel a utrácel prachy, které potřebuje kancelář. Je ale skvělé, že se budky v pohraniční rozpadají a na to, abychom vyjeli za hranice, nepotřebujeme žádný cár papíru. Potřebujeme svobodu a divokost.

Je nějaké místo, kam byste se ještě chtěl podívat?

M Měsíc, ale to je trošku nad moje poměry. Nebo alespoň na oběžnou dráhu bych strašně rád. Ale v tomhle věku už mě na ni nevezmou, nechtějí, aby kosmonaut během obletu pošel.

Jak by podle vás měla vypadat architektura za nějakých sto nebo dvě stě let?

M Jako náš kostelík, který jsme letos udělali na Šumavu do vesnice Doubrava. Je hodně jiný než jiné kostely – podobá se tučňákovi, protože tenhle pilný tlusťoučký pták je přijatelný jak pro Němce, tak pro Čechy. Podobný přístup k architektuře snad už v té době bude běžný. Ne v tom smyslu, že by všechny stavby měly vypadat takto, ale v duchu staveb, jejich cestě do našeho podvědomí, jemnosti a hladkost přijetí takových staveb. Venku už to jede – pro tenhle kostelík jsem vzal inspiraci z Vietnamu.

Na jakých dalších projektech právě pracujete?

M Právě se podle našeho návrhu staví kamenný dům v Jugoslávii, už je skoro hotový. Dalším z nových projektů je „Trojmostí“ v oblasti českého Trojmezí – to by se mohlo postavit za pár let, tedy pokud nezavřou Pútu za to, že neohlásil, že mu byl nabídnut úplatek – což je úplná blbost. A do vinařství Dolní Dunajovice jsem navrhl krásný hotel tak, aby splynul s vinicemi, ale dozvěděl jsem se, že ho nakonec neudělají.

Jak to podle vás v budoucnu dopadne s vašimi nenáviděnými paneláky?

M Víte, co udělali ve Skotsku? Přijely mašiny a rozmasakrovaly je na štěrk. Doufám, že naprostá

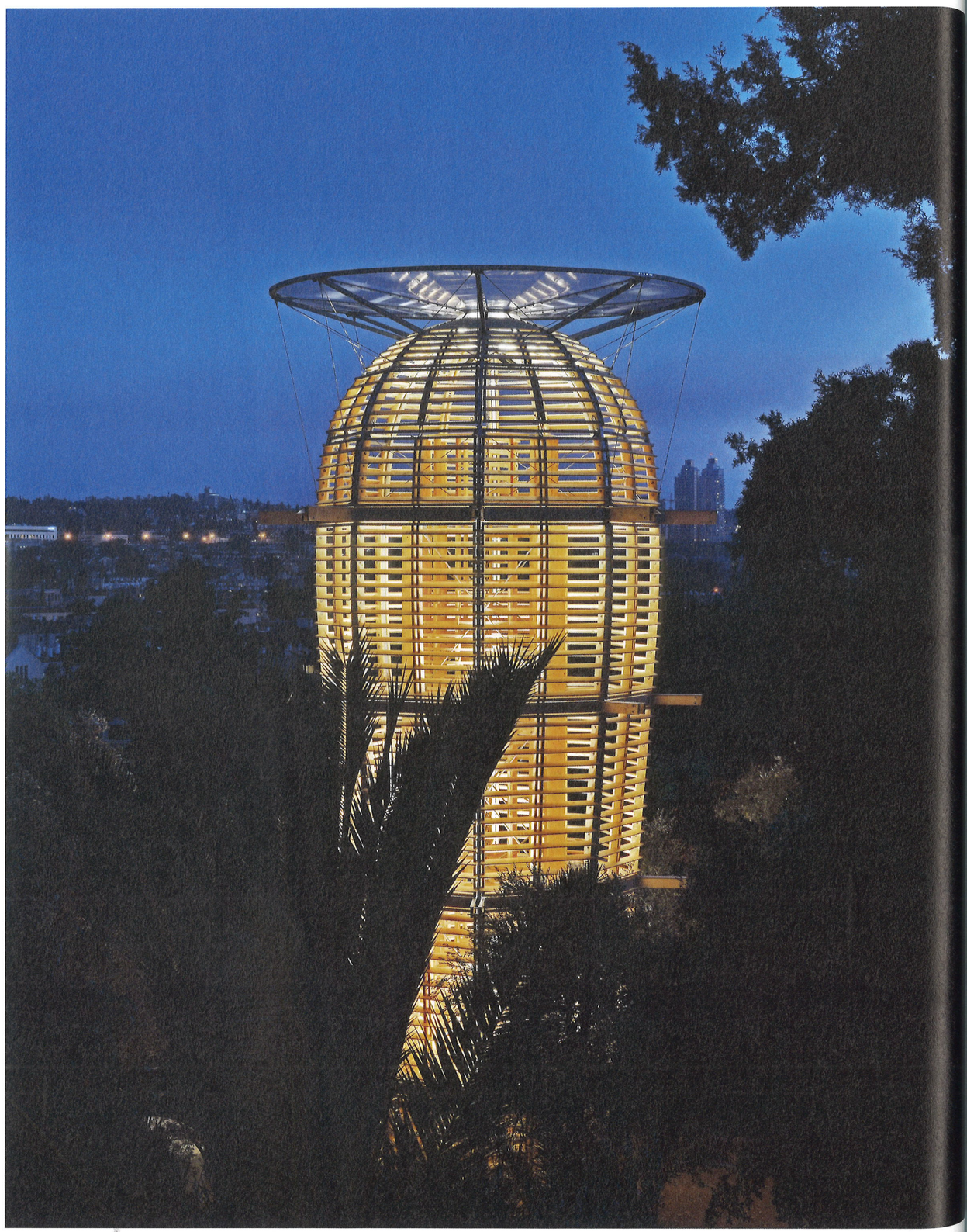

← Věž Ester v Jeruzalémě od Martina Rajniše byla darem České republiky státu Izrael k osmdesátému výročí jeho založení, foto: Ivan Němec

↓ Martin Rajniš při práci ve svém ateliéru, foto: Archiv HAMR

většina paneláků v Čechách tak dopadne taky. Češi si své paneláčky ale neustále opravují, prohrávají mezinárodní soutěže a vydělávají málo peněz. To je duch, který je tu s výjimkou pár lidí pevně zakořeněn. „Já jsem nemohl to a onohle, protože to bylo zakázaný." Čert je vem – a já jsem snad mohl? Třikrát jsem šel načerno přes železnou oponu a prostě jsem si tu cestu vydupal. Připadá mi to podobné, jako když jedete přes oceán na malé plachetnici a najednou se kupí mraky a vypadá to, že bude hurikán. Když jezdíte podle amerických map, tak se vám to nestane, ale když jezdíte podle ruských, tak vás s klidem naženou do hurikánu a pak říkají, že jste byl hrdina. Dobrý kapitán se hurikánům vyhýbá – a teď už to jde.

Jak podle vás do oboru architektury zasáhne umělá inteligence?

M Jeden kamarád z Bali mi přinesl obrázky toho, co dělá umělá inteligence, když se jí řekne: „Dělej to jako Rajniš". To ona umí. Ale víte, co si o tom myslím? Vzal jsem to a roztrhal. Umělá inteligence je jeden z největších průserů, který dělá ze zeměkoule životu nebezpečné místo – a je absolutně jedno, jestli má víc nebo míň uhlíku. Podle dostupných výpočtů tu zhruba do třiceti pěti let od teď dojde k jednomu zajímavému jevu, který se jmenuje konjunkce nejtěžších planet Sluneční soustavy. Vznikne tak, že čtyři nejtěžší planety se shluknou a přenesou těžiště Sluneční soustavy někam jinam, než je teď. A v Jizerkách, kde mám chalupu, bude půl kilometru ledu. Kupte si pár kožíšků! A neříkám to jako legraci – vezměte si, jen kolik věcí se na světě pokaňhalo za můj dvaaosmdesátiletý život – skoro všechno, na co lidi přišli; auta, rakety i lyžování.

V příštím roce by se v trutnovské galerii EPO1 měla konat výstava věnovaná práci vaší Huti architektury. Co na ni chystáte?

M Je to doposavad ve vývoji myšlenky. Co a jak vystavovat samozřejmě máme, ale nejdříve, než vyklopíme všechna překvapení, se musíme dohodnout s galerií EPO1.

„Když vidím pořádný barokní kostel, tak mám od přírody radost. To je magie."

Martin Rajniš (* 1944)

Vystudoval architekturu na pražské ČVUT i na AVU. V 60. letech prošel libereckou školkou architektury SIAL, kde se učil od Karla Hubáčka a Miroslava Masáka. Je spoluzakladatelem České komory architektů, spoluautorem obchodního domu Máj na Národní třídě v Praze nebo přestavby Nového Smíchova. Od Václava Havla převzal v roce 1993 profesorský titul a s Jakubem Ciglerem vedl ateliér architektury na VŠUP v Praze. Mezi lety 1996–2000 přerušil kariéru a cestoval po světě. Když se vrátil, založil HAMR – Huť architektury Martina Rajniše, kterou nyní vede spolu s Tomášem Kosnarem a Davidem Kubíkem. Mezi jejich realizace patří vedle řady rodinných domů například Poštovna na Sněžce, rozhledny Doubravka, Bára či Máminka nebo vzducholoď Gulliver v pražském centru DOX. V září 2025 se Martinu Rajnišovi Rada Obce architektů rozhodla udělit cenu za celoživotní dílo v rámci Grand Prix Architektů – Národní ceny za architekturu 2025.